

Születésnap i köszöntés

Előhang

Amikor megkaptam a felkérést a szerkesztőktől, hogy Klinghamer István közelgő hetvenedik születésnapja alkalmából írjak néhány sort az erre az alkalomra készülő felköszöntő kötetbe, gondolkodás nélkül igent mondtam, meg voltam ugyanis győződve arról, hogy annyi sok, együtt eltöltött, eseményekben gazdag esztendő emlékeiből nem lesz nehéz összehozni a minimális terjedelmnek megjelölt ötszáz szót, de még a felső határnak megadott kétezer-ötszázat sem.

Mikor azonban, a kellő ihletre várva kis késéssel hozzáláttam a munkához, megdöbbenve állapítottam meg, hogy amit én írni tudok, az nehezen egyeztethető össze a jubiláló kötetből megkívánt, az alkalomnak megfelelő ünnepélyes hangulattal, mondanivalóval. Kis gondolkodás után úgy döntöttem, hogy hű leszek magamhoz, s az emelkedett stílus helyett a csevegést választom. Vállalom ugyan ezzel azt, hogy a megemlékezés, mint oda nem illő, e miatt kimarad az ünnepi kötetből, de megírom, mert jólesik visszaemlékezni harminc éves barátságunk kezdeteire, s meg vagyok győződve róla, hogy István is szívesen idézi majd vissza az együtt töltött harcos éveket.

Hat esztendő

Jóakaróim és kevésbé jóakaróim véleménye szerint, ha hazai vagy nemzetközi konferencián üdvözlő vagy megnyitó beszédet kell tartanom, vagy akár köszöntőt mondok születésnap alkalmából, biztosra lehet venni, hogy néhány percen belül már saját magamról beszélek. Ez egyrészt alaptalan rágalom, másrészt, ha így is van, az teljesen érthető, hiszen magamat ismerem legjobban, s magamról még idegen nyelven is könnyűszerrel tudok rögtönözni. Most éppen egy születésnap köszöntőt írok, s íme, már a hatodik sort írom: magamról. S ez még csak a kezdet.

A Sors úgy hozta magával, hogy közel harminc évvel ezelőtt, 1983 nyarán megüresedett a természettudományi kari dékáni szék, s a már említett jóakarók javaslata nyomán én foglalhattam azt el. A kari pártvezetőség titkára miheztartás végett mindjárt az első napon kezembe nyomott egy négyoldalas, stencilezett okmányt, mely részletezte a dékáni hatásköröket, jobban mondva mindazt, ami a hatáskörök gyakorlását a pártvezetőség hozzájárulásához kötötte.

A Sors azonban azt is magával hozta, hogy ugyanakkor egy dékánhelyettesi pozíció is megüresedett. Ha jól emlékszem, a műszaki és tudományos ügyekért felelős dékánhelyettes tisztjét kellett betölteni. A fentebb említett szabályozás most megkönnyítette a dolgomat, mert rögtön azt is tudomásomra hozták, hogy a feladatra Antal Zoltánt, a Gazdaságföldrajzi Tanszék fiatal – és természetesen párttag – docensét kell a Kari Tanáccsal megválasztatni.

Nos, a szeptemberi tanácsülésen jelöltemet leszavazták, ahogy mondani szokták, akkorát buktam, mint egy ház. Ez volt az első kari tanácsi bukásom, de büszkén jelentem, egyben az utolsó is;

tanultam a törtétekből, a rá következő hat évet minden további látványos vereség nélkül sikerült átvészelni.

S akkor, a Ludovika – bocsánat, akkor még Kun Béla – tér távlatából felragyogott a dékánhelyettesi pozíció nyertes, kétméteres csillaga: Klinghammer István. Személyének kiválasztása nagyszerű ötletnek bizonyult. Sajnálom, hogy nem én találtam ki, de hát ennek szakbarbár karunk az oka. Ahogy Antal Zoltánt sem ismertem korábban, úgy Klinghammer Istvánt sem, ahogy ő sem tudta korábban mi az a peptidkémia, úgy én se tudtam, mi az a térképtudomány (megvallom, ez irányban még harminc év után is gyötör némi bizonytalanság).

S itt most következzenek egy rövid tanulmány az újdonsült dékánhelyettes megszólításáról, keresztnévének variációiról. Természetesen minden változat az adott helyzet és környezet függvénye. Egy kari vagy egyetemi tanácsülésen István az adekvát forma. Ha az ember bizalmasabb kapcsolatba kerül Istvánokkal, jöhetnek a becenevek, melyekből pont ebben az esetben széles választék nyílik. Nálam a helyzet egyszerűbb, az én keresztnévemet csak egyféleképpen lehet mondani. Egy István esetében segít a levélírás, ha az ember valakit levélben úgy szólít meg, hogy „kedves Pista”, és ő a választ úgy írja alá, hogy „baráti üdvözlettel, István”, a Pistát máris el kell felejtetni. Rövid születésnap írásomban alighanem több variációt is fogok használni. Vigyáznom kell majd, hogy ne keveredjek ellentmondásba saját elméletemmel.

Nos, István hamar elfoglalta lakosztályát a dékáni szárny utolsó, egyben a legzavartalanabb szobájában, s csodálatos szervezőképességének ékes bizonyítékeként mindjárt beszerezett egy több mázsa súlyú, ébenfekete, impozáns garnitúrát, jól állt a természetéhez. Ez-

zel azonban térképileg kissé távol esett a főnökétől, mivel így négy szoba választott el bennünket egymástól, melyek nem voltak végig átjárhatók, s így a folyosón kerülve jutott csak el hozzám. Szerencsére a tarthatatlan helyzet a Dékáni Hivatal vezetőjének sem tetszett, s így hamar átjárót vágunk a hivatal és a titkárnői szoba közé. Elképzelhető a dékáni fogadóórákra érkező és ott várakozó vendégek meglepetése, mikor a könyvszekrényből, fejét kényszerűen kissé lehajtva kilépett a dékánhelyettes.

István feladatköre nem volt olyan pontosan körülhatárolt, mint az oktatási és gazdasági dékánhelyettesé, s igen nagy szervezői tevékenységet és áttekintési képességet igényelt. Hamar kiderült, hogy ez éppen neki való feladat volt, nem találhattam volna a karon nála erre alkalmasabb személyt. István nemcsak energikus szakembernek bizonyult, de talán térképeinek köszönhetően nagyszerűen eligazodott a szétszórt kar zűrzavaros struktúrájában, gyorsan kiismerte magát az épülethálózat legrejtettebb zugaiban is, s fedezett fel számomra olyan érdekességeket, mint a meteorológusok megfigyelő tornya, az A épületi kőzetolvasztó, a pincében levő koponyaraktár, vagy a Botanikus Kert évszázados üvegháza, melynek a tetejét rendszeresen betörték átdobált sörösüvegekkel a szomszédos SOTE-kollégium kapatos diákjai. Tanszéklátogató körútjaimon rendszeresen elkísért, hiszen hamarosan túlszárnyalt helyismeretével, s egy ízben meglepődve vette tudomásul, hogy a dékán káromkodni is tud, csak éppen nem szokott. Erre egyébként mentségem is van, az ominózus esetben ugyanis megtudtam, hogy a házi műhely azért szenved krónikus kapacitáshiányban, mert egyes tanszékvezetők illegálisan felhasznált forrásokból pénzelik őket laboratóriumaik, dolgozószobáik felszerelése és berendezése céljából. Ami persze önmagában dicséretes célkitűzés, ha

nem törvénytelen módon, más egységek megkárosításával, a dékán megkerülésével történik. Persze dékánjának méltó párja lett a helyettese is, ő nem káromkodott, csak, klinghammeri szóhasználatlaltal: horribile dictu, olykor tettelegességre is vetemedett. Mindent összevetve: jól megértettük egymást.

A Dékáni Hivatalban együtt eltöltött hat esztendő számantalan epizód tette színessé, a komoly események, történések leírása egész monográfiát tölthetne meg. Ez a kis megemlékezés azonban István születésnapja alkalmából íródik, s hangulatánál – és az én hangulatomnál – fogva a könnyed visszaemlékezést tükrözi, melyek egy részét ő talán már el is feledte, de most újraolvasva ő is negyedszázaddal fiatalabbnak érezheti magát.

A mindenkori dékáni titkárnő feladata volt a kávéfőzés a vendégek számára, s ha nem volt vendég, magunk is szívesen ittunk egy-egy feketét. István erre mindig kapható volt, bár olyan pocskék kávé ritkán ihatott, amilyent az apparátus produkált. S nem is a tudás vagy a masina volt a hibás, csupán a dékán pénzével való végletekig eltúlzott takarékoskodás – mert a repiköltséget igencsak szűkre szabták. Amikor – sok szenvedés után – ezt egyszer szóvá tettük, az aktuális titkárnő a következő alkalommal titokzatosan szolgálta fel a szokásos kávé: na, ezt tessék most megkóstolni. Mivel nyilvánvalóvá vált, hogy valami jó szándékú újítás eredményével szeretne tündökölni, őseinktől örökölt jólneveltségünk folytán egyhangúlag megdicsértük a még mindig förtelmes fekete lötytöt. Mire a diadalmas reflexió: na, ugye, hogy tudok jó kávé is főzni, pedig ez most a legolcsóbb bécsi örleményből készült!

István számára ennél kedvesebb élmény volt az az ebéd, amit egyszer két látogató közt röptében bekaptam a kis konyhafülkében, s a jégszekrény tetején talált menüt meglátva felrikkantott: Jé! Kis-

dinnye! A kedvencem! Attól kezdve feleségem ónagysága gondoskodott róla, hogy ha tehetne, a megfelelő savanyúság a dékániban mindig István rendelkezésére álljon.

A dékáni titkári apparátus egyébként nem tündökölt briliáns szakmai értékekkel, mivel nem is igazán hivatásos versengés útján nyerték el vonzónak tűnő beosztásukat. Példa erre az alábbi kis sztori: keresgéltem egyszer egy levelet, ami a rektortól érkezett, akkoriban elég sűrű levélváltás folyt rektor és dékán között a matematikus ügyben. Sehol sem találtam az iktatókönyvben, s ezért a titkárnőhöz fordultam, aki felvilágosított, hogy az L betűnél kell keresnem. Kérdeztem, hogy miért pont L betű? A válasz: mert, hogy az „levél” volt a rektortól. Ennyit az adminisztrációról. S mivel akkoriban több titkárnő is váltotta egymást, nem kell attól félnem, hogy esetleg valamelyik olvassa e sorokat, és ha mégis, nyilván arra gondol, hogy a másik volt a butuska.

Akkoriban a csúcson volt a Természettudományi Kar rekonstrukciója, egyelőre csak a lokális költözködésekkel. A Dékáni Hivatal és néhány, nem tudományterületekhez kötött egység átköltözött a felújított Rákóczi úti egykori Pannonia szállóba, néhány egység a Ludovika Akadémia épületébe. A Rákóczi úti épületben kapott helyet a Dékáni Hivatal is, meg egy kis kari könyvtár, és a kar életében először önálló helyiséget kapott a Kari Tanács is, már említett bukásom színtere még a Matematikus Könyvtár volt. Ezt a tanácstermet kicsit elméretezték a tervezők: ha a hosszú teremben helyet foglaltak a Kari Tanács tagjai, a hátuk mögött nem lehetett közlekedni. Sajnos ebből a későbbiekben sem tanultak az építészek, a mai lágymányosi tanácsterem pontosan ugyanilyen szűk, csak méterben hosszabb. Igaz, hogy most több ajtón át hozzáférhető. Amit viszont Lágymányos nem tudott produkálni, az a tanácste-

rem selyem falikárpitjának motívuma, ez ugyanis vágató lovakat ábrázolt, de a kárpit és a rendelkezésre álló falfelület méretei miatt a lovak nem vízszintesen, hanem felülről lefelé és lentről felfelé vágattak rajta.

A nagy felújítások már Istvánnak is lehetőséget adtak tehetősége kibontakoztatásához. Olyan gyönyörű kari büfét varázsolt a Rákóczi úti épület földszintjére, hogy csodájára jártak a Trefortkert távolabbi zugaiból is. Már csak egy tehetséges üzemeltető vállalkozás hiányzott, s a jelentkezők elbírálásához Pista engem is meghívott. Nem csoda, hogy választásunk a szakmai érvek mellett az esztétikai szempontok figyelembevételével is egy fiatal hölgypárosra esett, s így lett az évek múltával Marianna a kari vendéglátás koronázatlan királynője, pozícióját immár csaknem harminc éve megőrizve.

A kari tanácsülésen folyó csatározások során a hangulat és a hangerő időnként magas fokra hágott, s nehéz volt mérsékletre inteni a vitatkozó feleket. Egy ilyen alkalommal – talán egy születésnap is közbejárt ekkor – kaptam Istvántól a kedélyek lecsillapítására egy bronzból készült kicsi, de éles hangú csengőt. A csengő fogantyúja – bízom benne, hogy nem szándékosan – egy kis bohócsipkás alakot ábrázol, melyről akkori jóakaróim, apparátusom tiszteletlen tagjai azt tartották, hogy ez nem más, mint a dékánt ábrázolja. A csengőt természetesen személyes tulajdonnak tekintve ma is az íróasztalomon tartom, s most kézbe véve megállapítottam róla, hogy a bohócsipkás nem is hasonlít rám.

Kalandoz éveinknek, s egyben a Természettudományi Kar legújabb kori történetének legnagyobb eseménye a lágymányosi építkezés volt. Nemrégiben jutott el hozzám az a hír, hogy a kar történetéről monográfia készül, s abban esetleg szó lehet a kari rekon-

strukcióról is. Előszedtem ezért minden megőrzött dokumentumot, ami e célból felhasználható lehet, s megdöbbenve mértem fel, hogy a gyűjtőszervenvel folytatott felduzzadt mintegy öt kiló súlyú aktatömeg feldolgozása hónapokat venne igénybe, ezért lemondtam arról, hogy a mű szerkesztésében adatszolgáltatással részt vegyek. Itt azonban jelentőségénél fogva nem mulaszthatom el, hogy néhány közösen átélt epizódjáról említést tegyek.

Mint valószínűleg minden kortársunk előtt ismeretes, az 1950-ben önállósodott TTK hamar kinőtte a Trefort-kert által biztosított szűkös kereteit. Bővítésére számos, szerencsére soha meg nem valósított terv született, elképzelték a kart Pomázon, a tizedik kerületi Fehér úton, sőt még olyan makettet is láttam, melyben az új épületeket a Trefort-kertbe vizionálták, a megtartandó műemlék jellegű, 19. századi épületek közé beépített Verne Gyula stílusára emlékeztető, gólyalábakon álló felhőkarcolók formájában.

A véglegesnek mondott variánsok soha nem bizonyultak véglegesnek, még a kiválasztott lágymányosi campus épületesztása is változott a nyolcvanas évek végén. Már állt a kémiai épület, s készen volt a fizikai épület alapozása, amikor úgy döntött az éppen aktuális kormányzat, hogy ide világkiállítást kell tervezni, s bizony szét kellett fűrészelni a fizikusok alapjait. Aztán persze, megint mindent vissza. A részletek azonban, bármennyire érdekesek és tanulmányosak, nem egy születésnap megemlékezésbe valók. De, amivel a dékánnak és a rekonstrukcióért felelős dékánhelyettesnek napról napra szembesülniük kellett, megér néhány mondatot.

Időpont: 1985. Szervezésért felelős: Klinghammer István. Feladat: tanszékek területigényének felmérése. Eredmény: katasztrofális, mindenki dupla annyit kér, mint amennyi Lágymányoson elérne, ráadásul mindenki saját dolgozószobára tart igényt (eddig jó volt a labor sarkában egy íróasztal is), mindenki minden megszo-

kott vacakot magával akar vinni, igaz, hogy korszerűbb műszerpark beszerzésére senki nem tett ígéretet. S míg a területigények teljesítésére még biztató utalás sincs, már tervet kellett készíteni arra, hogy melyik labor melyik sarkába hány darab konnektor telepítését kéri a jövőbeni tulajdonosok. A sokszor megoldhatatlannak látszó problémák kezelésére külön elhelyező bizottságot kellett létrehozni.

Végre megindult az első szakterület, a kémikusok épületének kivitelezése. Az első miniszteri látogatás akkor érkezett, amikor a közművesítés befejeződött, s persze épületnek még nyoma sem volt. A beruházásért felelős miniszteri biztos úgy mutatta be a területet az illusztris vendégeknek: Ez kérem olyan, mint a krumpliföld, minden, ami hasznos, jelenleg még a föld alatt van.

1986. május 12-én, egyetemünk alapításának évfordulóján nagy izgalmak között megtörtént az alapkövetétel, az épület északi csücske alatt, mely később „hajóorr” néven vonult be a történelembe. Az elhelyezett urna a díszes alapító oklevél mellett egy aznapi napilapot és az akkor forgalomban levő bankjegyek egy-egy példányát tartalmazta: máig nem tudom, hogy ez adomány volt-e, vagy valahogy el lehetett számolni az építkezés költségei közt. Mindenesetre a miniszteri biztos megígérte, hogy amint elmegyünk, ráöntet egy fuvar betont az alapköre, nehogy valaki az éjszaka folyamán eltulajdonítsa az urna tartalmát. Kisebb késedelmet szenvedett az ünnepség lebonyolítása: a Műegyetem rektora otthon felejtette az aranyláncát, meg kellett várni, míg a gépkocsivezető visszaér vele. De aztán vígan vakolt mindenki egyet, a vakolókanál a kémiai épület kis múzeumában ma is látható.

Az átköltözés előtt néhány hónappal a vegyészek közt kitört a nosztalgia hangulat. Pistával együtt álltunk az összdolgozói értekezlet színe előtt a B épület nagytermében, mely a leszakadni ké-

szülő mennyezetét tartó gerendaerdővel még mindig olyan honvágyat keltett az életük nagy részét itt töltő kémikusokban, hogy komolyan javasolták, adjuk el így „lábon” az egész Lágymányost, s árából újítsuk fel a Trefort-kertet. Ahogy mondani szokták, köpni, nyelni nem tudtunk, de minden jó, ha a vége jó, s 1989-ben, ismét május 12-én, pontosan három évvel az alapkövetétel után megtörtént a kilobogózott épület ünnepélyes átadása, a nyár folyamán átköltöztek a vegyészek, és augusztustól kezdve már Klinghammer István volt a dékán.

Epilógus

Rövid visszaemlékezésem végén, utószóként írom meg azt, ami a bevezetőből kimaradt. Mint láttuk, ismeretségünk jó negyedszázadából kiemeltem azt a hat évet, melyet a Természettudományi Kar Dékáni Hivatalában Istvánnal együtt töltöttünk. Amiről még írni lehetett volna, az ötször ennyi idő, s ráadásul ezek voltak Klinghammer István karrierjének legfényesebb évei. Egyetemvezetői érdemeivel azonban nem akartam részletesen foglalkozni, e kötet szerzői azt nálam szakavatottabb módon teszik meg.

Ami viszont számomra ennél is fontosabb, az a barátság, mely kettőnk és családjaink között az emlékezetes évek során kialakult, s amely akkor sem szűnt meg, amikor ő már egyetemi felettesemmé vált, s a rektori felelősséggel, a megnövekedett feladatkörrel tőle e személyes kapcsolat ápolása logikusan már nem lett volna elvárható. Éppen ellenkezőleg, ebben az időben számos, az egyetemmel összefüggő kisebb-nagyobb esemény tartott össze bennünket: egy évnyitó, évváró, díszdoktoravató közgyűlés az aulában,

az egyetemi énekkar és koncertzenekar hangversenyei, Baross Gábor lelkes művészete adott alkalmat a gyakori találkozásokra. S kinek adatik meg, hogy ilyenkor rektori gépkocsi vigye haza – mindketten csepeliek vagyunk – s a rektor legyen a sofőrje!

Amikor én lettem hetvenéves, Pista egy bekeretezett ötvenforintos bankjeggyel ajándékozott meg, melyen az én arcképem szerepelt, s a születésnap tiszteletére hetvenforintos címletet kapott. Vagy amit ugyancsak nem lehet elfelejteni, minden karácsonyt és születésnapot felhasznált arra, hogy soha ne fogyjon el szekrényemből a Chivas Regal, s ezt bizony csak szerényen tudtam viszonozni az ábrahámhegyi szőlő terméséből.

Kicsit bánatosan jegyzem meg, hogy ezek az alkalmak a legutóbbi évben kissé megritkultak. Engem a tavalyi pocsék nyár, a gyenge szüret és az influenzás ősz ért kellemetlenül, István pedig az örömtelibb nagyapai szerepkörben kapott újabb elfoglaltságot.

Abban reménykedve, hogy csak lesz kedvezőbb időjárás is, s az unoka is hamar nagyra nő, kívánok Istvánnak még sok boldog születésnapot.

Medzifradszky Kálmán